

Innspill til forslag til ny lov om forebygging og reduksjon av matsvinn (matsvinnloven)

Norsk Bonde- og Småbrukarlag takker for muligheten til å gi innspill på regjeringas forslag til en ny matsvinnlov. Matsvinn er sløsing av dyrebare ressurser, og setter et unødvendig press på effektivisering og produktivitet i matsystemet, kun for å produsere mat som ikke bidrar til matsikkerhet og matkonsum. I en verden med sult og feilernæring er matsvinn et etisk og moralsk problem. At en slik lov nå kommer på plass, er et viktig tiltak for å nå målet om å halvere matsvinnet innen 2030. Norsk Bonde- og Småbrukarlag stiller seg positive til flere av tiltakene som er forslått.

Svinn i jordbruket

Jordbruket stod i 2023 for 2,3 prosent av det totale matsvinnet, en reduksjon på 15 prosent fra 2022. En vesentlig andel av dette svinnet er i grøntsektoren, beregnet til ca. 46 000 tonn. Dette utgjør 88 prosent av det totale svinnet i jordbruket, og hele 9,4 prosent av den totale grøntproduksjonen. Matsvinnet i grøntsektoren skyldes i hovedsak to ting; (1) bondens forutsetninger (inkl. vekstskifte, vær og klima, og lagringsforhold) og (2) muligheter for avsetning i markedet. En god del av svinnet skjer hos pakkeriene, hvor råvarer sorteres ut av ulike årsaker. I tillegg spiller lagringsforhold en faktor.

Dersom Norge skal nå målet om 50% sjølforsyningsgrad, er vi avhengig av å i vesentlig grad styrke produksjonen av frukt, grønt, poteter og korn. Å drastisk redusere svinnet i grøntsektoren er et viktig steg mot dette. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener at det er avgjørende med tiltak som å bedre lagringsteknologi, markedsføringstiltak for å øke forbruket av frukt og grønt, i tillegg til reduserte "kvalitetskrav" hos dagligvarekjedene for å minske svinnet i grøntsektoren.

Definisjonen av matsvinn

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er positive til at ressurser som går til dyrefôr ikke lenger skal regnes som matsvinn. Disse ressursene er en viktig del av føret til husdyra våre, og en essensiell del av produksjonen av kjøtt, melk og egg. At disse ressursene ikke kategoriseres på samme måte som grønnsaker som pløyes ned eller mat som kastes i storhusholdning er bra.

Samtidig vil vi understreke at målet om å halvere andelen mat som går til matsvinn i Norge innen 2030 må bestå. Å utelate mat som går til dyrefôr i definisjonen av matsvinn kan ikke være en hvilepute for faktiske tiltak som reduserer matsvinnet. Norsk Bonde-

og Småbrukarlag ber derfor om at målet enten justeres for å ta høyde for utslaget definisjonsendringen kan ha, eller at mat til dyrefôr utelates fra måloppnåelsen.

Det bør være et mål at mest mulig av maten som produseres går til konsum, med minst mulig svinn. Matproduksjon innebærer store økonomiske kostnader og det brukes enorme ressurser på å produsere grønnsaker, korn, kjøtt og melk. Det er derfor viktig å redusere alt svinn - også det som aldri når mottaksanlegget. Norsk Bonde- og Småbrukarlag mener derfor at svinn i jordbrukssektoren før høstetidspunkt bør kartlegges og inkluderes i definisjonen av matsvinn.

Det kan være mange årsaker til at svinn forekommer. En del av svinnet kan kobles til økte sykdommer og klimaendringer som ødelegger avlinger. En annen grunnleggende faktor er at frukt og grønnsaker ikke møter krav fra dagligvarekjedene. Det må stilles strengere krav til dagligvaresektoren om å ta imot en større bredde av poteter, frukt og grønnsaker som i dag ikke møter kjedenes egne standarder for "kvalitet". Slike råvarer kan selges til lavere fortjeneste eller i større grad benyttes av industrien til ferdigprodukter, oppkuttete grønnsaksposer osv.

Aktsomhetsvurderinger

Norsk Bonde- og Småbrukarlag er positive til forslaget om krav til aktsomhetsvurderinger for aktører i verdikjeden, for gjennomgang av egen praksis og for å gjennomføre tiltak som har direkte påvirkning på eget svinn. Kravet kan ikke gjelde den enkelte bonde, men må gjelde produsentleddet som helhet. Det gjøres allerede omfattende innhenting av statistikk på disse områdene, som kan gå inn i en vurdering på sektornivå.

Et krav om aktsomhetsvurdering må omfatte dagligvarekjedene, inkludert grossistleddet. Som ansvarlig for avsetning i markedet, innehar disse aktørene svært stor makt når det kommer til matsvinn. Dette gjelder ikke bare svinn i butikk, men også bakover i verdikjeden. Hvilke regler, retningslinjer og krav dagligvareaktørene setter til varer som de skal selge påvirker et eventuelt svinn hos bonden - både med tanke på krav til "kvalitet", men også når disse råvarene må være tilgjengelig.

Dagligvarekjedene bidrar til uforutsigbare vilkår for bønder når de fra et år til et annet omgjør bestillinger på spesifikke sorter. Et godt eksempel på dette er Coop som sommeren 2023 ikke lenger ønsket økologiske plommer, som førte til at leverandøren av denne råvaren plutselig stod med flere tonn plommer virksomheten ikke hadde et marked for. I dette tilfellet løste det seg ved direktesalg fra forbruker til produsent, men dette er et eksempel på makten dagligvarekjedene har over et potensielt matsvinn hos produsent.

Tilsyn og kontroll

Dersom Mattilsynet får i oppdrag å utføre tilsyn og kontroll ihht. Ny matsvinnlov og tilhørende forskrifter, må et slikt oppdrag medføre betydelige økte overføringer i tråd med økt arbeidsomfang. Mattilsynets ansvarsområder strekker seg i dag over en rekke

svært viktige områder. Et større arbeidsfelt kan ikke medføre reduserte ressurser til oppgavene Mattilsynet utfører i dag.

Matsvinn som et strukturelt problem

Matsvinn er et strukturelt problem, hvor stadig frakopling fra matens opprinnelse og produksjon bidrar til at matens verdi undergraves. Lave priser på mat har blitt et mål for matpolitikken, men har ført til at bønder får for lite betalt og at maten sløses. Dyrere mat vil gi mindre svinn. At noen ikke har råd til mat skyldes ikke matpriser, men må løses med sosial omfordeling.

Overproduksjon fører til matsvinn når det er ubalanse i markedet. Uten gode verktøy for produksjonsregulering, ender mat på reguleringslager og som svinn. Et tilskuddssystem som baserer seg på tilskudd til økende volumproduksjon stimulerer til overproduksjon.

Tiltak mot overproduksjon og matsvinn:

- Redusere import, for å forhindre overproduksjon på norske varer, fulle reguleringslager, og kasting av norskprodusert mat.
- Styrke produksjonsregulerende virkemidler for å sikre at det ikke produseres mer mat enn markedet tar.
- Strengere krav til grossisters overholdelse av avtaler med bønder, for å sikre bedre forutsigbarhet for bønder som leverandører.
- Bedre lagerforhold, for å optimalisere muligheter for langtidslagring.
- Revisjon av normer for kvalitetskrav med fokus på redusert utsortering og matsvinn.
- Legge til rette for bruk av matressurser som i dag går til spille, gjennom organisering av felleskjøkken og andre lignende tiltak.

Felles innsats for et viktig mål

Avslutningsvis vil NBS påpeke at selv om en matsvinnlov er et viktig tiltak for å sikre at vi når målet om en halvering av matsvinnet innen 2030, må strukturelle tiltak i tillegg til samarbeidstiltak innad i bransjen fortsatt prioriteres. Å redusere matsvinnet er et vinn-vinn-tiltak, som øker marginene hos dagligvarehandelen, bidrar til å nå våre klima- og miljømål og bidrar til økt sjølforsyning. Like viktig som lovregulering, er fortsatt bruk av (misformet) gulrot.

Med vennlig hilsen,

Anders Bakke Klemoen, Generalsekretær
Norsk Bonde- og Småbrukarlag

Elektronisk godkjent, uten underskrift